

громадських організацій і держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Кравчук Валентина Миколаївна. – К., 2008. – 230 с. **8.** Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.

Надійшла до редколегії 02.07.2012

Уточнены понятия «безопасность» и «национальная безопасность», охарактеризованы виды национальной безопасности страны. Определена роль общественности в обеспечении национальной безопасности. Сформулированы задания и полномочия общественности по обеспечению национальной безопасности Украины.

Concepts «safety» and «national safety» are specified, the types of national safety of country are described. The role of public in providing of national safety is certain. Tasks and plenary powers of public in providing of national safety of Ukraine are set forth.

УДК 343.98

Е. І. Оржинська

МЕТОД КРИМІНАЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ЗЛОЧИНУ

Вивчено поняття криміналістичного аналізу як методу криміналістики. Окрему увагу приділено значенню криміналістичного аналізу для розслідування злочинів.

Криміналістична наука покликана вивчати різні аспекти злочину та злочинної діяльності, їх інформаційне відображення в навколишній дійсності, а також сутність слідчої діяльності, що дозволяє забезпечити практику дієвими методами, прийомами і засобами розкриття відповідних категорій злочинів. Важлива роль у вирішенні цих завдань належить такому розділу криміналістики, як методологія.

Розроблення методів діяльності з виявлення, розкриття і розслідування злочинів є основним шляхом впровадження наукових досягнень у практику.

У зв'язку з наведеним головним завданням методики розслідування на сучасному етапі розвитку науки криміналістики повинно стати розроблення методів практичної діяльності, що створить тверду наукову основу для усіх рекомендацій щодо розслідування окремих категорій злочинів.

Серед таких методів розслідування злочинів, як програмно-цільовий метод, метод криміналістичного моделювання, метод матрицювання, метод криміналістичного портретування тощо слід виділити метод криміналістичного аналізу як метод досягнення цілей криміналістичного судочинства.

Аналіз дозволяє вивчити окремі сторони явища або процесу, зрозуміти його внутрішню сутність, залежність від різних факторів. Тобто розчленувати об'єкт, який вивчається, на складові.

Так, аналіз злочину дозволяє виявити взаємозв'язки і взаємозалежності, що спостерігаються між способом вчинення злочину й особистістю злочинця, злочинцем і потерпілим тощо. Такий аналіз на рівні окремого злочину має найважливіше значення, оскільки, здійснивши його, ми виділяємо те загальне, типове, що властиве тій групі, виду, роду злочинів, до яких він належить, і те особливе, нетипове, що притаманне саме йому.

Саме криміналістичний аналіз і узагальнення окремих злочинів дозволяє дійти висновку про загальну чи особливу, типову чи нетипову характеристичні властивості злочинів, що входять у певний клас.

Вирішення найважливіших проблем, що стоять перед науковцями та практиками, а саме підвищення якості й ефективності досудового слідства, удосконалення існуючих і розроблення нових криміналістичних рекомендацій, неможливе без використання аналізу.

На жаль, у криміналістичній науці наразі не існує наукових досліджень, присвячених методу криміналістичному аналізу. Утім, окремим питанням у різні часи приділяли увагу В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. В. Дулов, Г. О. Зорін, А. В. Іщенко, В. Я. Колдін, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, М. Й. Коржанський, Н. Е. Мартиненко, В. О. Образцов, В. В. Ольшевський, Я. А. Соколова, А. В. Старушкевич, В. В. Тищенко, С. Н. Чурилов, В. Ю. Шепітько, В. С. Устинов, М. П. Яблоков тощо.

З огляду на вищенаведене метою статті є аналіз науково-теоретичних джерел, за допомогою чого буде з'ясовано поняття «метод криміналістичного аналізу». Новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом розглянутого питання в статті комплексно досліджується метод криміналістичного аналізу та його значення для розслідування злочинів.

Криміналістика, будучи спеціальною юридичною наукою, для вирішення своїх завдань застосовує певну систему методів наукового пізнання.

Метод у широкому сенсі – це спосіб підходу до дійсності, спосіб пізнання, вчення, вивчення явищ природи та громадського життя, спосіб досягнення будь-якої мети, виконання завдання, «шлях дійсного пізнання» [1; с. 303].

Р. С. Белкін відзначає, що «методи криміналістики – складне явище, яке містить у собі систему всезагального, загальнонаукових і спеціальних методів. Зазначені методи утворюють складно орієнтовану систему, на першому рівні якої перебуває загальний діалектичний метод, на другому – загальнонаукові, на третьому – спеціальні».

Аналіз є загальнонауковим методом, тобто таким, що застосовується майже в усіх або ж у багатьох науках і галузях.

У криміналістиці слід розрізняти два рівні криміналістичного аналізу: теоретичний і практичний. Останній безпосередньо пов'язаний з розслідуванням кримінальних справ.

Але аналіз, згідно із традиційними поглядами, вважається більше теоретичним, ніж практичним інструментом. Але будь-яке обмірковування даних, що знаходяться ніби за межами окремого факту або випадку, з намаганням їх узагальнення, зведення до певної моделі або теорії, виступає аналітичною функцією, що є інструментом практичної діяльності слідчого при розслідуванні злочинів.

Ми зупинимося на розгляді криміналістичного аналізу з теоретичного боку.

У широкому сенсі під аналізом розуміють процес розумового розчленування об'єкта, явища, ситуації на складові, компоненти, виділення в об'єкті аспектів його вивчення, виокремлення в об'єктах їх сторін, якостей, відносин між ними. Об'єктом аналізу може бути все: будь-які матеріальні об'єкти (в тому числі і лінгвістичні), їх якості та відносини між ними, а також будь-яка психічна дія, відчуття, сприйняття, уявлення, художній образ, думка, логічний прийом, будь-яка наукова теорія [2, с. 41].

Аналіз дає змогу виявити структуру об'єкта, відокремити суттєве від несуттєвого, звести складне до простого. Аналіз явища в процесі розвитку дає змогу виділити в ньому окремі етапи, суперечливі тенденції тощо. Мета аналізу – пізнання окремих частин об'єкта як елементів складного цілого. Умовою всебічного пізнання об'єкта дослідження є багатогранність його аналізу [3, с. 52].

Криміналістичний аналіз ґрунтується на концепції, згідно з якою кожний злочин правомірно розглядати як певну систему – сукупність взаємопов'язаних елементів, що мають внутрішні і зовнішні зв'язки. У тих випадках, коли невідомий будь-який елемент даної системи, він може бути встановлений шляхом дослідження і використання інформації про інші відомі елементи, що знаходяться з ним у закономірному зв'язку [4, с. 178].

У роботах авторів, що розглядають проблеми криміналістичного аналізу, ми не знаходимо єдиного визначення поняття криміналістичного аналізу як методу.

Так, Г. О. Зорін розглядає криміналістичний аналіз з позиції криміналістичних технологій та під криміналістичним аналізом розуміє систему операцій розділення цілого на частини, оскільки саме система технологічних операцій є критерієм виділення основних видів аналізу, його загальної частини. Але при такому визначенні, на нашу думку, втрачається завдання криміналістичного аналізу. Г. О. Зорін виділяє більш ніж 60 видів криміналістичного аналізу (прогнозний аналіз, пошуковий аналіз, сценарний аналіз, логічний аналіз, модульний аналіз, дедуктивно-індуктивний аналіз, деструктивний аналіз, гіпотетичний аналіз, аналіз через синтез,

ситуалогічний аналіз, статичний аналіз, програмно-цільовий аналіз тощо) [5, с. 10].

А. В. Старушкевич указує тільки на предмет криміналістичного аналізу – сукупність пізнавальних процедур, спрямованих на найбільш повне пізнання злочину з метою вирішення завдань кримінального судочинства. З наданого визначення складно зрозуміти, про який метод пізнання йде мова і взагалі неможливо зрозуміти, у чому його специфічність порівняно з іншими методами криміналістики. А. В. Старушкевич у теорії криміналістики виділяє наступні підвиди криміналістичного аналізу злочину: ситуаційний аналіз обстановки місця події, аналіз способу вчинення злочинів, вікти-мологічний аналіз, психологічний аналіз, криміналістичний аналіз показань (інформації), аналіз просторово-часових зв'язків і відношень. При цьому автор підкреслює, що зазначений перелік видів криміналістичного аналізу не слід вважати закінченим і закритим [6, с. 178].

Чіткіше визначення криміналістичного аналізу дає В. О. Образцов. На думку вченого, «криміналістичний аналіз – один із методів опосередкованого пізнання розслідуваного в кримінальній справі злочину. В основі цього інтегративного методу лежить уявне розчленування злочину на складові, окреме дослідження кожного елемента, а потім розгляд їх у комплексі та взаємозв'язку стосовно структури вчиненого та механізму слідоутворення». Таке визначення досить повно розкриває сутність даного методу, однак звужуються пізнавальні можливості криміналістичного аналізу та не розкриваються його завдання [7, с. 81].

С. Н. Чурілов розглядає криміналістичний аналіз як необхідну умову інформаційного забезпечення загального методу розслідування і як одну з підстав ефективності використання даного методу в слідчій практиці [8, с. 151].

Слід звернути увагу на надане А. Б. Марченком визначення криміналістичного аналізу, під яким дослідник розуміє «метод пізнання, який застосовується в розслідуванні злочинів або науковому дослідженні з метою реалізації завдань криміналістичного судочинства та розвитку теорії криміналістики, суть якого полягає в уявному розчленуванні досліджуваного об'єкта (злочинної діяльності, діяльності з розкриття та розслідування злочинів) на окремі складові частини, кожна з яких визначається у взаємодії як частина цілого». Дане визначення, на наш погляд, є найбільш розширеним з усіх запропонованих [9, с. 156].

Таким чином, на жаль, у криміналістичній науці сьогодні не існує наукових досліджень, спеціально присвячених методу криміналістичному аналізу злочину. Формування теорії криміналістичного аналізу перебуває на початковій стадії свого розвитку і тому в ній багато прогалин, недосліджених або малодосліджених аспектів, серед яких поняття і сутність, місце і роль, умови і принципи, напрями і форми використання результатів у практичній діяльності.

Список літератури: 1. Белкин Р. С. Общая теория советской криминалистики / Р. С. Белкин. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1986. – 397 с. 2. Горский Д. П. Проблемы общей методологии науки диалектической логики / Д. П. Горский. – М. : Мысль, 1966. – 207 с. 3. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко. – К. : Лібра, 2004. – 344 с. 4. Старушкевич А. В. Криміналістичний аналіз злочинів: поняття і зміст / А. В. Старушкевич // Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю : тези доп. наук.-практ. конф. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2000. – С. 178–180. 5. Зорин Г. А. Возможности криминалистического анализа в процессах предварительного расследования, государственного обвинения и профессиональной защиты по уголовным делам : учеб.-метод. пособие / Г. А. Зорин, М. Г. Зорина, Р. Г. Зорин. – М. : Юрлитинформ, – 2001. – 336 с. 6. Старушкевич А. В. Криміналістичний аналіз злочинів: поняття і зміст / А. В. Старушкевич // Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю : тези доп. наук.-практ. конф. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2000. – С. 170–178. 7. Образцов В. А. Выявление и изобличение преступника / В. А. Образцов. – М. : Юристь, 1997. – 102 с. 8. Чурилов С. Н. Криміналістическа методика: история и современность / С. Н. Чурилов. – М. : Изд.-книготорг. центр «Маркетинг», 2002. – 240 с. 9. Марченко А. Б. Поняття криміналістичного аналізу / А. Б. Марченко // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України. – 2004. – № 1. – С. 155–159.

Надійшла до редколегії 15.03.2012

Изучено понятие криминалистического анализа как метода криминалистики. Отдельное внимание уделено значению криминалистического анализа для расследования преступлений.

The concept of criminalistics analysis as a method of criminalistics is studied. Special attention is payed to the value of criminalistics analysis for investigation of crimes.

УДК 343.9(477)

Д. В. Петров

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ, СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ГРАБЕЖІВ І РОЗБОЇВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Наведено кількісно-якісну характеристику грабежів і розбоїв, що вчиняються неповнолітніми у громадських місцях, визначено типові риси та особливості даного різновиду корисливо-насильницьких злочинів.

До питання аналізу кількісних та якісних показників корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх зверталися такі науковці, як С. В. Албул, Е. О. Алауханов, В. В. Батиргареева, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, А. І. Долгова, В. П. Ємельянов, К. Є. Ігошев,

© Петров Д. В., 2012